

hatnának ki addig, amíg a saját otthon nem tudják megteremteni. Az albérlők házához hasonlóra gondolok. Hasonló problémákkal küzdenek a negatív családi környezettől elszakadni vágyók; a családjuktól távolabb munkát vállaló fiatalok. Rendkívül kevés a tartalmas életet segítő munkásszálló.

A körzetesítésből eredően kihasználatlan iskolák, a még teljesítőképességükben aktív pedagógusok (nyugdíjas) nem hozhatnának megoldást e téren?...

Tudom, milyen öröm az egészséges, okos, szép gyermekszemekben az oktatómunka közben a megértés fényének felragyogását látni. Tudom, milyen gyermekszépitő a rácsodálkozás a világ jelenségeire, az emberi tudás teremtő erejére (vagy a döbbenet ennek ellentétét érzékelve), az együttérzésük a szenvedőkkel. Örömeikre önfeledt kacagásuk, kamaszhahotáik a pedagógusmunka alkotó ereje. Kérem, hogy azokat, akiket testi vagy lelki egészségüktől felelőtlen, erkölcstelen vagy tudatlan emberek, szülők megfosztottak tartósan vagy átmenetileg: azokon mi, pedagógusok, a magunk területén és adottságainkon belül próbáljunk segíteni, hogy az ő szemükben is csillogjon a becsületes élet fénye. E lelkileg rokkantaknak is szól Garai Gábor szép gondolata:

„Teljes joguk van
embermódra élni,
joguk van játszani,
remélni, látni,
tanulni, emlékezni,
hinni, tenni.
Dicsőség annak,
aki pártjukon állt.”

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Hanák Katalin*: Társadalom és gyermekvédelem (Ak. K., 1978.)
A. G. Kovaljov: Személyiséglélektan (Tk. K., 1974)
Dr. György Júlia: A nehezen nevelhető gyermek (Med. K., 1978)
Dr. Czeizel Endre: Születésünk titkai (RTV-Minerva, 1981)
Dr. Huszár Tibor: Fiatalkorú bűnözők (Tk. K., 1964)
Pszichológiai tanulmányok X. (Ak. K., 1967)
Baj van a gyermekemmel (Gondolat, 1977. Szerk.: *F. Várkonyi Zs.*)
Mobás Livia: Találkozás önmagunkkal (M., 1979)
Családgondozási füzetek (1979)

TAKÁCS GÁBOR
Budapest

Az úttörőmozgalom tevékenységi formáinak felhasználása a pályaválasztási döntés előkészítése érdekében

A helyes pályaválasztási döntés előkészítése alapvető társadalompolitikai, ifjúságpolitikai feladat. A népgazdasági és az egyéni igények, elképzelések összhangjának megteremtése a tanulók személyiségfejlődésének tudatos irányítását teszi szükségessé.

A pályaválasztási döntés előkészítése csak akkor lehet eredményes, ha nem időszakos feladatnak tekintjük, hanem beépül a tanulók személyiségtulajdonságai fejlesztésének folyamatába. A személyiségtulajdonságok mindig az adottságok és a környe-

zeti hatások (elsősorban a nevelés) dinamikus eredményei. Ezért valamennyi nevelési lehetőséget – így az úttörőmozgalom sajátos tevékenységi formáit, módszereit is – fel kell használnunk a tanulók pályaválasztási döntésének előkészítése, optimalizálása érdekében.

A pályaaorientáció során minden társadalmilag fontos tevékenységet – életpályát, munkakört meg kell becsülnünk, társadalmi rangját egyenlőnek kell elismernünk. A szakmunkás tevékenysége éppúgy nélkülözhetetlen a társadalom számára, mint valamely adminisztrációs feladat elvégzése, a mérnöki munka vagy éppen a tudós alkotása. A maga nemében éppúgy lehet kiváló, alkotó tehetséget tanúsító az egyik, mint a másik. Az embereket képességeik – még az átlagon felüli tehetségek vonatkozásában is – nem egyetlen életpályára, nem egyetlen munkakörre teszik alkalmassá. Ha csak egyetlen pályatávlatra koncentrálunk, a becsapottság érzését keltjük a tanulóknak minden olyan esetben, amikor a tanácsolt pályára előkészítő iskolába nem sikerül bejutniuk vagy a javasolt munkakörbe elhelyezkedniük. Éppen ezért fontos, hogy a tanulmányi, pályaválasztási orientációs munka mindig több tanulmányi lehetőségre, több életpályára, munkakörre késztesen egy-egy tanuló vonatkozásában is.

Az úttörő-közösségekben a mozgalmi munka sajátos módszereit kihasználva segíthetjük a tanulókat abban, hogy pályaválasztásuk a társadalom számára hasznos, az egyén számára pedig eredményes és szerencsés legyen. Ennek alapvető feltételei: a megfelelő pályaismeret (az egyes foglalkozások tényleges megismerése, a kérdéses pályán való helytálláshoz szükséges pszichikus és egyéb képességek felismerése); a pályaismerettel összehangolt önismeret (az eredményes pályaválasztás szempontjából fontos személyiségvonások, adottságok, képességek egyéni szintjének tudatosulása); a pályairány megfelelő időpontban történő elhatározása. (Már az 5. osztályban sem koraiak a pályaválasztással kapcsolatos beszélgetések, mert a helyes pályaválasztási döntés csak tudatos és folyamatos felkészülés eredménye lehet. Nem lebecsülendő tényező, hogy a pályairány tudata emeli az oktató-nevelő munka hatékonyságát, céltudatosabb tanulói tevékenységre ösztönöz, segíti a jellemfejlődést.) Ezek a feltételek csak az általános iskola és az úttörőcsapat összehangolt, céltudatos és folyamatos nevelő munkájával valósulhatnak meg. A feladatok összehangolásának személyi feltételei biztosítottak, hiszen a rajvezetők egyben osztályfőnökök is, és az osztályfőnökök nyilván szaktanárok is.

A tanulókat lényegében három alapvető tevékenységi terület felé orientálhatjuk: elméleti, műszaki és fizikai-gyakorlati tevékenység felé. A középfokú képzési irányok: gimnáziumi, szakközépiskolai, illetve a szakmunkásképzés fő tendenciájukban meg is felelnek ennek. A termelés és a szolgáltatás fejlődése kisebb-nagyobb mértékben csökkenti a tevékenységi területek közötti határokat, de az biztos, hogy még sokáig lesznek köztük kisebb-nagyobb különbségek. Fennáll ez a képzési irányok vonatkozásában is. A szakképzés fokozatainak közeledése, a gimnáziumi képzés fakultatív jellegének kialakítása mind ezt jelzi. Az a tanuló, aki gimnáziumba szándékozik továbbtanulni, abban dönt, hogy elsősorban szellemi erőfeszítésekre vállalkozik a középiskolában, és szélesen értelmezett általános műveltség szerzésére törekszik. Arról viszont még nem kell döntenie, hogy milyen pályairányt választ, mert a gimnázium első két osztályában kapott segítség felhasználásával a döntés a II. évfolyam végére tolódik el. Sőt még ezután is lehetősége van a változtatásra, mert a gimnáziumi fakultatív rendszer olyan, hogy minimálisan egy elméleti tantárgyat mindenki tanul a fakultatív részben.

Ezért a szakirányú középfokú képzést (szakközépiskola, szakmunkásképző) választó tanulók pályaválasztási döntésének megfelelő előkészítése az igazán alapvető mozgalmi feladat, hiszen egyrészt a jövő munkásosztályának tagjairól, másrészt – miként a statisztikák mutatják – nagyrészt a jelenlegi munkásosztály tagjainak gyermekeiről van szó.

Az úttörőmozgalom tevékenységi formáinak jelentős szerepe van – az iskola mellett – a pályaválasztási döntés előkészítése, optimalizálása területén. Az úttörőcsapat céltudatosan meghatározott követelményrendszere, sajátos nevelési módszerei, eszközei lehetővé teszik, hogy összekapcsoljuk a gondolkodást, a munkát és az életkori sajátosságokat figyelembe vevő játékot azzal a törekvéssel, hogy a rendelkezésre álló gazdag választékból a gyermekek a nekik legmegfelelőbb pályát válasszák. Az összefüggő tevékenységrendszerből a szakköri munka szerepének, az önkiszolgáló tevékenység hatásának, az iskolán kívüli kapcsolatok kihasználásának, a közösségi rendezvények felhasználásának lehetőségei köré csoportosítjuk a „pályára nevelésre” vonatkozó tapasztalataink azon részét, amelyeket a terjedelmi megkötések lehetővé tesznek (megjegyezve, hogy ezt nem tekintjük fontossági sorrendnek).

Szakköri munka

Napjainkban már természetes az az igény, hogy a szakkörök az ismeretnyújtáson, a tanulók érdeklődésének kielégítésén, szabad idejük helyes felhasználásának irányításán kívül személyiségük alakításában, érdeklődésük fejlesztésében, az optimális életpálya megválasztásának segítségével is vállaljanak szerepet.

A szakköri foglalkozásokon biztosítható légréteg, azok kötetlen hangulata komoly befolyásoló tényezője lehet a résztvevők aktív, tevékeny, közösségi emberré formálásának. A szakkörökön lehetőség van az iskolai oktatás nyújtotta ismeretek szélesítésére, átrendszerezésére, a tanulók elméleti és gyakorlati készségeinek bővítésére. Nyugodtan állíthatjuk, hogy a szakorai tevékenységet akkor is segíti a szakkörök többsége, ha tartalmában nem kapcsolódik szorosan a tárgyhoz. A főként manuális készséget igénylő szakkörök tagjai is gyakran kedvet kapnak az elméleti munkához is. Ez különösen igaz akkor, ha a szakköri nevelőmunka során sikerül biztosítani az aktív, felfedezéseken alapuló ismeretszerzést. Az „önkifejezés” lehetősége nyilván nemcsak az intellektuális képességek fejlesztését, hanem a gyakorlati tehetség különböző formáinak fejlesztését is biztosíthatja. A szakkörökön felismerhetők, fejleszthetők a manuális-gyakorlati munka különböző területein, a technikai-szerkesztő tevékenységben, a közösségi munka kiváló szervezésében, a társakkal való együttműködésben megmutakozó adottságok, képességek. Így lehetővé nyílik a pályaválasztás szempontjából fontos szakirányú érdeklődés és az egyéni képességek tudatosítására, érdeklődésük megfelelő irányba történő terelésére, képességeik fejlesztésére.

Nyilván a szakkörön résztvevő tanulóknál nemcsak a szakkör tevékenységi területével kapcsolatos pályairányok megkövetelte adottságok, képességek, tulajdonságok megléte derülhet ki. Egyes pályák választásához, egyes munkakörök betöltésében elengedhetetlenül szükséges adottságok hiányának felismerése is komoly eredmény, mert így megelőzhető a hibás pályaválasztás. Ha egy tanuló a szakkörön döbben rá, hogy pályaelképzelése nem nyugszik valóság alapokon, nem rendelkezik például a szóban forgó szakmához szükséges kezűgyelességgel, pontosság igényével, kitarással stb., attól még tovább dolgozhat a szakkörben, de nem táplál illúziókat ezen pályairány vonatkozásában. Egy szakkör munkája akkor sem eredménytelen, ha csak egy tanuló készített a szakkör jellegének megfelelő pálya választására. Hasznos tagjai lehetnek a társadalomnak akkor is, ha a szakkörben szerzett tudásukat nem majdani szakmájuk, élethivatásuk gyakorlásánál alkalmazzák.

A jól működő szakkör – a pályairánytól függetlenül – biztosítja tagjainak az alkotás örömét – sőt nemegyszer itt ismerkednek meg vele –, és ezzel okvetlenül hozzájárul a pályaválasztás szempontjából alapvető adottságaik feltárásán kívül személyiségük fejlesztéséhez, olyan életpályára irányításukhoz, amelyen maguk és a társadalom érdekében képességeiket leginkább hasznosíthatják.

Önkiszolgáló tevékenységek

A sikeres pályaválasztás szempontjából alapvető motiváló tényező az úttörőmozgalom azon törekvése, hogy a tanulók tevékenysége a társadalmi hasznosság élményével járjon. Ez realizálódhat a tanulóknak kis közösségeik érdekében, kisebb közösségeknek a nagyobb közösség érdekében vagy éppen a közösségnek az egyén érdekében történő tevékenységében. A közösségi és egyéni érdekek összhangjának kibontakozásához a tanulóknak nap mint nap át kell élniük, tapasztalniuk kell az egyéni tettek közösségi hasznosságának, a közösség tetteinek egyre bővülő körben realizálódó, társadalmi hasznosságának élményét.

Az iskolatej, péksütemény értékesítésétől, a karbantartó brigádban történő barkácsoláson át, a csapatrádió működtetéséig számtalan önkiszolgáló tevékenységbe vonhatók be a tanulók. Egy-egy tevékenységforma több-kevesebb pályairány előkészítésén túl lehetőséget biztosít a közösségi viszonyok bonyolult rendszerének megismerésére, átélésére, e viszonyok alakítására, fejlesztésére. Például az *iskolai ügyeletet ellátó órs* (esetleg raj vagy csoport) munkájában való részvételt a pályavá-

lasztás előkészítéséhez a felelősségtudat, a megbízhatóság kialakításával, erősítésével, a szervező készség fejlesztésével, a kölcsönös alá- és fölérendeltség átélésének biztosításával járulhat hozzá. Az úttörőtanács által meghatározott időre megbízott (heti vagy ciklusonkénti, esetleg havi váltással működő) ügyeltesek az úttörőcsapat előtt értékelik (csapatrádió, faliújság) a közösségek, az egyének magatartását, de természetesen az úttörőtanács is értékeli az ügyeltesek munkáját.

Hasznos (sokszor hiánypótló) önkiszolgáló tevékenységet végezhetnek a tanulók a *karbantartó brigádokban*. A táblák átfestése, a záruk javítása, a dekorációs anyagok, függönyök felszerelése, a padcsavarok rögzítése, a különböző használati és szemléltető eszközök javítása a legkülönbözőbb szakmák megismerésével szolgálja a pályaválasztás előkészítését. A karbantartó brigád szerzteágazó feladatai próbára teszik a tanulók ügyességét, találékonyságát, fejlesztik manuális képességeiket, technikai érzéküket, munkaszervezési készségeiket. Célszerű, ha a tanulóknak (a balesetvédelmi és az anyagi értékek védelmének korlátozó szempontjain túl) szabadságuk van a munkamódszerek megválasztásában, felelősségük a munka elvégzésének határidejéért és minőségéért.

Az őrök, a rajok egészségőreiből alakuló ifjúsági *vöröskeresztes csoport* is önkiszolgáló feladatot lát el. Ezek a tanulók ellenőrzik az osztálytermek, előadók, öltözők stb. tisztaságát, gondoskodnak az elsősegély-nyújtásról az iskolában, a kiránduláson, a táborozások alkalmából, az akadályversenyeken, a közös munkaakciók idején. Ez a tevékenység az egészségügyi pályairány megismerésén kívül erkölcsi nevelésükhöz is hozzájárul, például a segítőkészség, az emberségesség, a felelősségérzet vonatkozásában.

A tanulók munkára nevelésében, a társadalmi gyakorlat aktív megismerésében legnagyobb jelentősége a tanulók *termelőmunkájának* van. A jól szervezett, értelmes munka végzése a személyiség fejlesztésének fontos eszköze az akaraterő, a kitartás, a munkafegyelem, a felelősségtudat kialakítása, erősítése vonatkozásában. Megfelelő pedagógiai irányítással jó alkalom kínálkozik érdeklődésük irányítására, erősítésére, pályaismereteik bővítésére.

Az iskolai ifjúsági *könyvtár* működtetésében való részvétel, a műszaki vagy a fizikai-gyakorlati tevékenység felé orientálódó tanulók személyiségfejlődésében hiánypótló szerepet tölthet be. Az ismeretszerzés, a tanulási módszerének, technikájának fejlesztése az információ-források körének szélesítését is megkívánja. Pályairányuk bármely szintjét érik el ezek a tanulók, abban biztosak lehetünk, hogy nem lesznek egykőnyvű emberek.

A pályaválasztás szempontjából az önkiszolgáló tevékenység sajátos területének tekinthetjük a *csapatrádió műsorainak* szerkesztésében közvetítésében, az iskolaiújság írásában, szerkesztésében, a faliújság gondozásában történő közreműködést. Egyrészt intellektuális tevékenységformákkal (írói, szerkesztői, előadói) ismerkedhetnek, illetve műszaki (csapatrádió műsorainak közvetítéséhez szükséges technikai feltételek biztosítása), dekorációs (faliújságok) tevékenységük során pályaválasztásukat megkönnyítő adottságaik derülhetnek ki, készségeik fejlődhetnek. Másrészt a faliújságok, a csapatrádió, az iskolaiújság információhordozó szerepének kihasználása alapvető jelentőségű valamennyi tanuló pályaválasztásának előkészítésében.

A tanulók életkori sajátosságait és a helyi lehetőségeket figyelembe véve nagyon sokrétű lehet ez a tevékenység. A pályaválasztás iránti figyelem ébrentartásától, a pályairányok, foglalkozások ismertetésétől az alaposabb önismeret kialakulásának elősegítéséig, pályaválasztással kapcsolatos akciók szervezeti kereteinek biztosításáig terjedően, igen széles körű ezen eszközök – faliújságok, csapatrádió, iskolaiújság – felhasználási lehetősége.

Iskolán kívüli kapcsolatok

A jól működő úttörőközösségek tevékenysége nemcsak előkészület az eljövendő életre, ezek a közösségek nem ragadnak meg a „pedagógiai jelenség” (Makarenko) szintjén, hanem a társadalmi élet teljes jogú közösségei is. Ez biztosítja ezen közösségek tagjainak a társadalmilag hasznos munkalehetőségeit és ezen keresztül a társadalom életének, építőmunkájának minél mélyebb megismerését.

Ilyen tevékenység például az iskola, a lakóhely környezetének (utcák, terek, parkok) környezetvédelmi, természetvédelmi munkáiban való részvétel. Parkosításon, tisztántartáson, megóváson („védtetté nyilváníttjuk” akció) kívül tevékeny részt vállalhatnak sportpályák, játszóterek, járdák építésében, a műemlékek védelmében. Ezek a tevékenységek a társadalmilag hasznos munka élményének nevelő hatása mellett, sok munkafázis, munkafajta, szakma megismerésére biztosítanak lehetőséget.

A viszonylag zárt úttörőközösségek úgy válhatnak a társadalmi élet teljes jogú közösségeivé, ha tagjaiknak lehetősége van az ifjúság és a felnőttek társadalmi-munkahelyi közösségeinek közvetlen megfigyelésére, termelés, illetve működés közben is. A tapasztalatszerzés területei lehetnek az iskolalátogatások (szakközépiskolákban, szakmunkásképzőkben), az üzemlátogatások, társadalmi munkaakciók, a patronáló üzemmel közösen rendezett ünnepek, sportrendezvények, kirándulások.

Sajnos, az általános gyakorlat szerint az üzemlátogatások tervezése, tartalma, módszerei különbözőbb figyelmet nem kapnak. Így nem is csodálható, ha a ráfordított idő ellenére is hatástalanok

maradnak. Pedig nem vitatható, hogy egy szakmáról, annak gazdasági jelentőségéről, termékeiről, a szakmunkás munkatevékenységéről konkrétan és meggyőzőbben lehet beszélni az üzemben, mint a tanteremben. Természetesen nem elég a spontán hatásokra számítani. Ahhoz, hogy a látogatás beváltsa a hozzá fűzött reményeket: a tanulókat kísérő pedagógusnak, az üzemnek, a tanulóknak egyaránt felkészültnök kell lenniük. A jól előkészített üzemlátogatás alkalmat biztosít a tanulóknak arra, hogy megismerkedjenek:

- az üzem népgazdaságban betöltött szerepével, részlegeivel, azok kapcsolataival, jellegzetes berendezéseivel;
- az üzem termékszerkezetének megfelelő szakmák jelentőségével, munkafolyamataival, anyagaival, eszközeivel;
- az üzemben dolgozó kiváló szakmunkásokkal, tevékenységük jellemzőivel, véleményükkel;
- az üzemben megismert szakmáknak az iparban jelenleg elfoglalt helyével és perspektívájával.

Közösségi rendezvények

A szakköri munkának, az önkiszolgáló tevékenységnek, a patronáló üzem profiljának, a megszervezhető üzemlátogatások korlátozott számának megfelelő pályairányok még a legszerencsésebb esetben is csak töredékét teszik ki az összes választható pályának, foglalkozásnak. Ez érthető is, hiszen a foglalkozási nomenklatúra ötvezernél is több szakmát tartalmaz (Császár Naagy László: Szereposztás. Élet és Irodalom, 1981. július 11.). Ezért az úttörőmozgalom pályaválasztási munkájában a közösségi rendezvények biztosította lehetőségeket is ki kell használni.

A direkt tájékoztatási módszerek közé sorolható a szakmaismerető filmek megtekintése, pályaismerető fórum szervezése, pályaválasztási kiállítás megtekintése. Ezek esetleg részei lehetnek pályaválasztási napok, hetek, hónapok rendezvénysorozatának.

A direkt módszerekhez viszonyítva alaposabb felkészülést, elmélyültebb pályaválasztási tevékenységet feltételeznek a közvetett módszerek. Például egészen más szinten motiválja a pályaválasztási kiállítás azt a tanulót, aki csak megtekinti, és azt a tanulót aki részt vett a kiállításához szükséges anyag (információ, képek stb.), szerszámok, eszközök, termékek gyűjtésében, grafikonok rajzolásában, tablók készítésében.

A közvetett módszer egyik példája lehet, ha tapintatos nevelői irányítás hatására az együtténeklés örömet esetenként valamilyen munkavégzéssel, szakmával kapcsolatos dal éneklésével élék át a tanulók. Szerepelnek ilyen dalok az általános iskola felső tagozatának ének-zene tananyagában is: Aratódal, Érik a szőlő, Kovácsok dala, Mikor gulyásbojtár voltam, Szánt a babám (5. oszt.), Munkások a jövő, Toborzó (6. oszt.), Sűrű csillag (7. oszt.), A fonó lányka, Bartók: Cipósütés, Hej, halászok (8. oszt.), de nyilván az iskola tananyagában nem szereplők is dalolhatók: A csetneki csikós itat a Tiszán, Bányász induló, Este van már, nyolc óra, Hej, Vargáné káposztát főz, Kovács vagyok, ifjú a lelkem, Megy a gőzös Kanizsára, Szódd a selymet, elvtárs stb.

A mozgalmi munkában alkalmazott nevelési módszerek lényegében az általános pedagógia részét képezik; elvekben, általános módszerekben azonosak is. Viszont a mozgalmi munka sajátos szervezeti adottságai a gyermeki életkori sajátosságok figyelembevételére esetenként kedvezőbb feltételeket biztosít, mint a tanórai tevékenység. Például a játék, mint tevékenység, a gyermeki aktivitás legtermészetesebb megnyilvánulása. Ezért van az úttörő szervezetben igen nagy jelentősége a játéknak. Hangulati elemei színezik a tevékenység tartalmát, vagy kiemelik azt. Univerzális eszköznek és formának tekinthetjük. Minden játéknak van valamilyen nevelő hatása. A szórakoztató játékok is hatnak a személyiségre, s többek között alapismereteket, reflexeket, bizonyos munkafogásokat, az egyéni és közös cselekvés normáit, mások teljesítményeinek megbecsülését segítik kialakítani.

A közvetett tájékoztatási módszerek közül legeredményesebben a játék használható fel, mert a mozgalmi tevékenység minden területén eszköz jellegű szerepet tölt be. A játékok a pályaismereti barkochbától, pályaismereti totótól, a komoly vetélkedőig terjedhetnek. Az úttörő-korosztály tagjai szeretik a vetélkedőket, mert ez egyszerre játékot és versenyt is jelent. Például néhány konkrét játék, vetélkedő ötlet:

- Adott betűvel vagy az abc sorrendjét követően szakmákat, foglalkozásokat kell mondaniuk a pártásoknak. Aki meghatározott időn belül nem tud új szakmákat, foglalkozást mondani az adott betűvel, az zálogot ad, vagy kiesik a játékból.

A résztvevőknek összekevert szótagokból megadott időre olyan szavakat kell alkotniuk, amelyek foglalkozásokat, szakmákat jelölnek. Például: ma - va - la - ki - fel - dob - ta - és - í - me - lett; ba - ka dász - gá - nár - tán - gép - ké - szí - os -cos - gyors - ló - ró - rós szol - tos - szőr - tő. Megoldva: balett-táncos, felszolgáló, gép- és gyorsíró, lakatos, marós, dobos, szörmekészítő, tanár, vadász.

- A résztvevőknek meghatározott időn belül megadott szakmákhoz mondaniuk kell egy-egy rokonszakmát. Például: húsfeldolgozó - molnár - sütő - cukorgyártó - élelmiszer-tartósító - tej-

termékgyártó; vagy: esztergályos – köszörős – marós – géplakatos – gépszerező – szerszámkészítő; vagy: fonalgyártó – műszövő – textilnyomó – fonó – szövő – hurkoló.

– A pájtásoknak egy-egy foglalkozáshoz a foglalkozásra jellemző cselekvést kifejező szót kell keresniük, vagy egy-egy igéhez a leghozzáillőbb foglalkozást kitalálniuk. Például: bádogos – forraszt; cukrász – süt; kovács – kalapál; kőműves – épít; mérnök – tervez; orvos – gyógyít; szabó – varr; szakács – főz; tanár – tanít.

– Foglalkozások, szerszámok, munkaeszközök csoportosítása, párosítása szintén felhasználható a tanulók pályaismeretének bővítésére. Például a szakmákat (ezek esetleg adottak lehetnek, de az is feladat lehet, hogy ki tud többet gyűjteni egy-egy kategóriából) a jellemző tevékenység szerint csoportosítva:

termelő: kőfaragó, öntő, szücs, tímár;

szervező: anyagbeszerző, diszpécser, forgalomirányító, film-gyártásvezető;

tervező: közgazdász, mérnök, piackutató, tudós.

– Játékos feladat lehet foglalkozások és azokra jellemző tevékenységek párosítása. Például: optikai üvegsziszoló – Különféle, főleg üvegből készített gyűjtő- és szórólencsék, prizmák, ékek, hasábok, sík- és párhuzamos lemezek előállításában közben az üveg megmunkálásának szinte minden műveletét gyakorolja;

őtvös – Tevékenysége anyagalakító, alkotó, díszítő jellegű. Rendkívül aprólékos munkát kell végeznie az apró, miniatűr tárgyak készítésekor.

üvegsziszoló – Minőségi öblös edények díszítését, száj- és aljcsiszolását, fényezését végzi.

üvegműves – cső vagy bot alakban levő nyersanyagból fúvással mintadarab, műszaki rajz vagy szabvány alapján készíti a munkadarabokat.

Ilyen egyszerű játékos gyakorlatokra épülhetnek a nehezebb, a bonyolultabb, a tanulók életkori sajátosságainak megfelelő játékok, rejtvények, vetélkedők.

Mint már említettük: az úttörőfoglalkozások – közösségi rendezvények – legtöbbször lehetőséget van játékokra. Ezt okvetlenül ki kell használnunk, mert nem engedhetjük meg, hogy a tanulók pályaismerete, pályaválasztással kapcsolatos tapasztalata passzív tudás legyen. Ébren kell tartanunk érdeklődésüket, mozgátnunk kell képzeletüket, fantáziájukat.

Megkíséreltük az általános iskolai tanulók pályaválasztási döntésének előkészítése, optimalizálása érdekében az úttörőmozgalom tevékenységi formái kínálta lehetőségek közül – véleményünk szerint – a leglényegesebbeket kiemelni. Természetesen tudatában vagyunk annak, hogy az említett személyiségfejlesztési tevékenységek csak akkor lehetnek valóban eredményesek, ha nemcsak alkalmilag fordítjuk feléjük figyelmünket, hanem következetesen minden tevékenységi területen kihasználjuk a lehetőségeket. Ezért tartjuk szükségesnek megjegyezni, hogy miként az egyes tantárgyak szaktárgyi anyaga sem dolgozható fel tervezés nélkül, a pedagógus ötletességére épített „ad-hoc”-szerű munkával, úgy a pályára nevelési célok elérése sem lehetséges tervezés nélkül. Az egyes tevékenységi területek pályaorientáló, személyiségfejlesztő vonatkozásait nemcsak az adott terület, hanem az egész oktató-nevelő munka perspektívája szempontjából kell értékelnünk.

A szocializmus – sokan és sokszor elmondtuk, leírtuk már – történelmi mércével mérve minden eddiginél igazságosabb társadalom. De az egyén számára a történelmi igazságoknál fontosabb a maga igazsága, mert a maga korát csak egyszer élheti át. A társadalmi rend igazságát esetleg azon méri le, hogy speciális képességeinek felismeréséhez, kifejlődéséhez, ezeknek megfelelő életpályára kerüléséhez, milyen segítséget kapott. A szocialista társadalom deklarált elveinek érvényesüléséhez az is elengedhetetlenül hozzá tartozik, hogy a különböző munkakörök betöltése, az azokra felkészítő tanulmányok egyre kevésbé függenek a családi körülményektől, a szülők foglalkozásától és sokkal inkább a munkakörök betöltésére való alkalmasságtól. Ehhez az úttörőmozgalomban alkalmazható változatos nevelési módszerek, a mozgalom teremtette lehetőségek kihasználásával egyrészt az egyén szempontjából optimális pályairány-feltáráshoz, erre történő felkészülés segítéséhez, másrészt a pályaválasztással kapcsolatos esetleges hamis illúziók eloszlatásához szükséges feltételek több-kevesebb mértékben rendelkezésre állnak. Viszont fejleszthetők, ennél fogva fejlesztendők!